

Gledao je ljude. Čekao da mu neko od njih ruku pruži. Riječ jednu. Sa zemlje smrznute. Nepomičan. Nemoćan. Čekao. Jer, bio je neodoljivo srastao sa tlom ispod sebe.

Ali, ljudi su se umorno odvucli u noć. Znali su: u gradu okupiranom smrću se jednostavila sa vazduhom. I gladna dahće iznad čitavih krovova: svaki dan bira žrtvu.

Noćas je svako siguran: to nijesam ja. Svakom je laknulo: Cano je.

Ulični prodavač novina. Ružni. Mali. Tako su ga zvali. I to je bilo dovoljno da se o njemu ne interesuju. Znali su samo da ima zvučni glas. Možda su vjerovali da on i postoji na ovome svetu samo zbog svoga glasa. I tako...

Cano ih nije volio. Nikada. Te ljude. Svi su oni bili pakosni. Imao je samo — sebe. Nastojao je da proda što više novina. Zbog procenta. Delio je mnogo što-šta. Imao malo. Zato je morao da ima snova. Svojih velikih snova. I tako...

Sada, krv mu se crnila pod topolama. I bi mu žao krvi. Daskoro je žuborila u njemu, a sutra, u svitanjima, polizaće je prvo šugavo pseto.

Zagleda se u topole što kao ugljenisani kosturi velikih pastirki, sa hiljadama sitnih gore ustremljenih igala, drhte i cvile uvijajući tanke repove na vjetru smrti. Bogorade po čitavu noć da sunce što skorije udahne život pupoljcima još nerodjenim. Pupoljcima sledjenim.

„Nijedno sunce ne može oživjeti moju usirenu krv, pomisli, a topole me i ne primećuju čak. Možda su ljute što sam im davno, jednog proljeća, sa grana gnijezda rasturio.

„Da li su ptice više dolijetale?“

„Vratit će se ptice, ali njen osmijeh neće. Nikada se ona više neće onako osmijehnuti. Sigurno neće. Znam to — reče sa samrtničkom željom da tako i bude. I zatvori oči.

... Zatražila je jedno večernje izdanje, dok je mrak kao slijepac dubio uglove neosvijetljene, i ledene kandže ispod streha, greble po snovima o toploj sobici i ko zna po čemu još.

Cano ne ču njen glas. Iznenadi se: djevojka je bila okupana osmijehom. Što je od sreće satkan. I od smrti.

Sreća mu sve oduze: pokret. Glas. Ostavi mu samo oči: da gleda nju. I on zaboravi sve. Jer imao je osmijeh. To je važno. *To nije bio san.*

Dotle se smrt nesmetano usunja u njegove grudi. Ugnijezdi se. Krvlju se opi. I zadrjema.

Sad Cano leži. I zna: kad se jutro bude obilježivalo sivim jezicima iznad sniježnih fesova brda, smrt će se probuditi.

I Canova noga neće više dotaći pločnik ulični. Prljavi.

Neposinjeno siročje grada neće drugovati više sa slijepim banderama.

Oprostio se on noćas sa trotoarima: krvlju ih popljavao.

Da ga se sjećaju. I pamtiće ga: do prve kiše.

Posle, o Canu niko riječ glasnuti neće.

„Zar ni ona?“ pomisli.

... Imala je tople ruke. Njima je dotakla Canove promrzle prste. Imala je grao kaput i svijetlu maramu oko vrata. Imala je osamnaest godina. I smiješila mu se sa svih osamnaest.

Oči: osmijahom zapjenušane. Usne: ovlazene od osmijeha. Čitava: osmijeh.

Tada mu je svijest pulsirala: *Nikada mi se djevojka nije osmijehnula*. Ona je djevojka. Ona mi nešto kaže. Trebalo bi da čujem.

Ništa. Vjetar je izmrsio njen šapat.

„Zašto ne dodje? Mislio je. Da ponovi one riječi. Mogla bi, jer je uspjela da pobegne dok je poručnik ležao ošamućen. Dobro sam ga udario. Nikada tako nijesam udario jednog čovjeka. Nikoga nijesam ni udario. Ipak žao mi je što ga nijesam za grkljan ugrizao. Išćupao mu ga. Zvjerski. Jer je pljunuo na sreću.“

... Prišao. Iskrivljenih usana. Sa tvrdim sjajem klikera u očima. I prstima zakopao u njen struk.

A strah u zenicama osamnaestogodišnjim pokida lišće osmijeha.

I na usnama rodi vrisak. Ne jedan. Mnogo ih oblizni. I svaki šiknu kao malz. Zasječe kao nož.

Cano ga udari. Onako ranjen. Od njenog vriska ranjen. I kad poručnik još sa zemlje

potegne pištolj, ne uplaši se. Tako. Zadrhta samo i pade. Shvati: smrt. Prosto: Smrt.

Poručnik je odbranio svoju čast. I udaljio se.

Cano je spasio čast djevojke nepoznate. Ona je pobjegla.

A on ostao sam.

U početku su ljudi gledali. Bilo ih je mnogo. Onda su otišli. Jer bilo je hladno, zaboga.

Uostalom, i morali su. Cano nije shvatio da nema pravo na jedan osmijeh. I ko mu je kriv što nije hteo da živi od snova. Jedanput nije hteo. Eto. Dok se noć poradjala nad Ribnicom.

Zato je sada prvi put od kad zna za sebe mislio o životu. Imao je vremena. Do zore. Da misli. Da čeka. Da sluša šum ribnički. Elegični mrmor snovima nerodjenim. Snovima praznim. I sebi. Pod zvijezdama kristalnim što rezignacijom zlatnih ribica iz akvariuma svemirskog žmirkaju na jednu smrt. On to osjeća. I kaže. Lagano:

— Pljujem ja na sve zvijezde vasione.

Ali ne može. Pljuvačke nema. Snage ježnih pahuljica.

nema.

„Kad bih mogao da se odvučem negdje. Da li je stvarno sve propalo? Zar je ovo kraj? Ovo mi ne liči na kraj. O, nikada ovako nijesam zamišljao jedan kraj.“

Strese se. Od studij. Od straha. Od tuge. I oslušnu: šum Ribince lepezasto kruži nad njim. Blag kao osmijeh djevojački. Onda rotira, brzo, sužava se, postaje oštar. Piskav. Kao vrisak njen. Na momente, šum iščezava. Izjednačava se sa tišinom. Pretvara se u bol ispod rebara. U jednu gorku misao:

„Ako se nije meni osmijehnula? Ako... me-ni-ni-je.“

„Ni poručniku nije!“

„Kome je onda?“ — Zgrči se. — Kome je onda — ponovi.

Pretrnu: „Možda je ona obična drolja. Uličarka pokvarena.“

Šum je sada dolazio iz zemlje. Težak. Sve teži. Sve jači.

Nebo je ćutalo. Čutao i grad. I kamenje privileglo ušima na zemlju. Slušalo. I krv se pritajila. Mraz neosjećala. Vjetar prečula. Strah zaboravila. I živjela samo od jednog očekivanja. Jedne slutnje. Zbog toga galopa crnih konja. Sa bijelim grivama. Sa čistim kopitama. Znao je on: pregaziće ga. Kad se beonjače jutra zasvijetlucaju kroz tamu. Kada se u grudima probudi smrt — jahač crnih konja. Znao je to. Znao. Dok je mržnja kljajala u njemu.

Neprestano. Za djevojku sa osmijom. Za sve djevojke koje imaju osamnaest godina. Za sve osmijeha na svijetu. I toplo mu je. Prijatno mu je. Od te mržnje spasa. Od toga.

Topole zagreboše granama: zašto?

„Volio bih da i vi proleće ne dočekate!“

Zaškruta i pogleda Ribnicu pod sobom. Poslednji put. U njoj se kao vižijasti dečak brčkao. Gacao po plićacima. Slušao gugutanje talasića između oblutaka. I shvati:

„Ona je moja majka.“ Nikad mu uvrijedila nije. Stvarno: nikada.

A noćas se vuče ispod ciganskih pećina i cvili u zagrllaju bestidnog nasilnika što ju je mostovima prešapio i u bedra joj krečnjačka prste ukopao. Poručnički.

Okrenu se gradu. Skroz: oči u oči. I reče:

— Mrzim te. O zbog svega! Zbog svega te mrzim.

A grad?

Sive mu se jedra krovova. Ulice ćute. Smrznute. Okupirane. I džamije su nepomične. Osluškuju, a mrak sušiti iznad minareta: možda i neće... možda i neće!

Sve drhti strepnjom bezglasnom.

Sve diše željom neizrečenom: sine ulice ne umri.

On to osjeti u jednom trenutku sveopšte tišine, kad nebo iznad sa očima ugašenim od tuge, počne da blijedi.

„Kasno je sada sve“, pomisli i suze mu raskravivše kapke polusmrznute.

Napregnu se: zašto plačem?

Tada konji projuriše sa kopitima od snijega ježnih pahuljica.

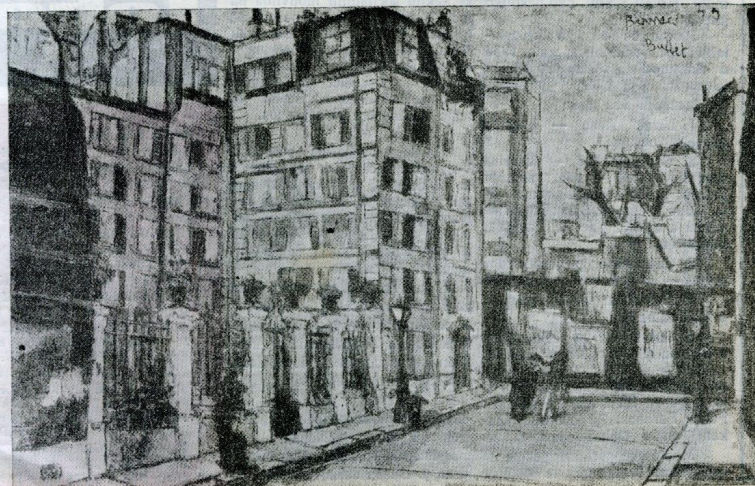
I on — ne shvati.

BRANIMIR ŠČEPANOVIĆ

OSMIJEH

BERNAR BIFE

CORSOKAK

***
Ključar si slutnji i snova
Neko ukopan u asfalt do grla
Neko u kapije bez ključanice
Neko crn
Zovi se ponoćna ili Nevena
Nenadjena tiha
Neko sa rukama iznad grada
Neko iz podzemlja zapomaže
Nevidjena si svake ponoći
Utjeha malim sitnim
Umiranjima
Neko pokojni zakopan u kvadrat asfalta
Uzidan u temelje svetonika
Sa kojih se maše umorno i bolno
Neko doziva
Možda ladje odlutale sa prstiju
Možda ključanice
Neko usamljen sa obale mraka

Gojko JANJUŠEVIĆ